Reactie op rapport Evaluatiecommissie NPO (Focus op kernwaarden).

Geachte Raad van Toezicht,

Wij danken de evaluatiecommissie voor haar zorgvuldige en gedegen werk. Het rapport analyseert helder de context, prestaties en opgaven van de publieke omroep en plaatst deze terecht in het perspectief van een bredere democratische opdracht.
De bevindingen uit het rapport onderstrepen enerzijds het grote belang van een sterke publieke omroep. Anderzijds maken zij duidelijk dat de huidige inrichting ingrijpende verbetering en hervorming vereist. Wij hebben deze conclusies eerst zorgvuldig laten bezinken alvorens te reageren. Er is gesprek over gevoerd in elke omroep afzonderlijk, in de NPO organisatie en gezamenlijk in het Bestuurlijk Overleg (BO) van NPO en College van Omroepen (CvO).

NPO en alle omroepen , met uitzondering van ON!, herkennen zich in de bevindingen van het rapport en nemen de aanbevelingen van de commissie zeer serieus. Onderstaand werken we dit verder uit.

De kwalificatie dat de publieke omroep voor een existentiële uitdaging staat, onderschrijven wij en beschouwen wij als een dringende oproep tot actie, om te beginnen aan onszelf. Op onderdelen hebben wij hulp nodig van de Minister van OCW, omdat niet alle acties en aanbevelingen aan ons zijn gericht noch door ons in uitvoering kunnen worden genomen. Dit doet echter niets af aan de grote opdracht die wij voor onszelf zien en die wij aan willen gaan.

Ongehoord Nederland! (ON!) heeft aangegeven een afwijkende appreciatie en oordeel te hebben en deze reactie niet te onderschrijven. ON! heeft niet deelgenomen aan het overleg hierover in het BO en het CvO en heeft zijn mening kenbaar gemaakt via e-mail. Deze is opgetekend in de verslaglegging. Hieruit en uit de reactie van ON! aan de Minister van OCW, die later met de voorzitter RvB werd gedeeld (zie bijlage 1), blijkt dat de omroep bezwaren heeft tegen de samenstelling van de commissie, procedurele bezwaren tegen de totstandkoming van het rapport en ook inhoudelijke bezwaren tegen het oordeel van de commissie, in het bijzonder waar het de prestaties van ON! betreft. Wij komen hier later nog op terug. ON! heeft wel contact onderhouden met de voorzitter van het CvO en de voorzitter RvB van NPO.

Een sterke publieke omroep als democratisch instituut
De publieke omroep is een democratisch instituut in de volle betekenis van het woord. Onafhankelijk van markt en politiek, werkend vanuit publieke waarden, van en voor alle Nederlanders. Wij brengen verhalen, informatie en duiding die Nederlandse burgers in staat stelt zich te verhouden tot de wereld, ons land en elkaar. Bovendien zorgen we voor inspiratie en ontspanning, met een lach en een traan. Dat is onze bestaansreden en daar staan wij volledig achter.

De commissie heeft gelijk dat de huidige koers niet volstaat. Niet omdat we slecht presteren, maar omdat het medialandschap ingrijpend is veranderd en wordt bepaald door digitalisering en Big Tech. Platforms als YouTube, Facebook, TikTok en Netflix hebben een poortwachtersfunctie gekregen en bepalen in toenemende mate wat Nederlanders zien, horen en geloven. Zij beïnvloeden het debat via algoritmes die niet zijn ontworpen voor democratische waarden, maar voor maximale aandacht, data verkrijging en winst. In dat krachtenveld moeten wij als publiek democratisch instituut scherper en zichtbaarder positie innemen en onderscheidend zijn vanuit publieke waarden. Aan onze zichtbaarheid t.o.v. genoemde platforms zou de wetgever kunnen bijdragen door *due prominence* op te nemen in de wet.

De aanbevelingen van de commissie geven ons een helder kompas, langs twee lijnen. Ten eerste verdienen de kernwaarden, kwaliteit en betrouwbaarheid, pluriformiteit, onafhankelijkheid en toegankelijkheid, een meer expliciete plek in alles wat wij doen. Als gedeeld institutioneel kompas, verankerd in de NPO en de omroepen (straks omroephuizen): bij elk van ons afzonderlijk en gezamenlijk. Wij zullen deze waarden expliciteren en uitdragen, in woord en daad, zodat voor iedereen, binnen het bestel en daarbuiten, zichtbaar is waar de publieke omroep voor staat.

Ten tweede verdient maatschappelijke impact een concretere en meetbare invulling. Bereik alleen is daarvoor niet genoeg. De vraag wat de publieke omroep werkelijk bijdraagt, aan een goed geïnformeerde samenleving, aan verbinding met en tussen groepen en aan de veerkracht van mensen en van de democratische rechtsstaat, verdient een betere set van indicatoren, handelen dat er invulling aan geeft en een verantwoording die dat ook zichtbaar maakt.

Governance en bestelhervorming
De hervorming naar omroephuizen en een lichtere coördinerende rol voor de NPO is in volle gang. Wij zijn ons ervan bewust dat een nieuwe structuur op zichzelf niet automatisch leidt tot minder bestuurlijke drukte of meer slagvaardigheid. Wat het nieuwe bestel onderscheidend moet maken is dat taken en verantwoordelijkheden helder en expliciet worden belegd, zodat overlap en onnodig overleg worden voorkomen. Een transparanter programmeerproces en een duidelijke rolverdeling tussen omroephuizen en NPO zijn daarvoor een voorwaarde, niet een uitkomst. Pluriformiteit en ruimte voor verschillende perspectieven blijven daarbij het uitgangspunt, naast een goede samenwerking die bijdraagt aan transparantie, vertrouwen en het uitdragen van onze kernwaarden.

Wij zijn mede afhankelijk van de Minister van OCW en het Parlement om tot een schip met ‘minder kapiteins’ te komen en met spelregels die passen bij deze tijd en onze uitdagingen. Wij steunen de voorgenomen wetswijziging en hopen dat het lukt deze tijdig aangenomen te krijgen. Tegelijk zijn wij als eerste aan zet om samen vorm en inhoud te geven aan een betere samenwerking. Aangezien de technologie en ons publiek niet stilzitten, willen ook wij niet wachten met die zaken die nu al binnen bereik liggen om aan te pakken. Daarmee hopen we al eerder dan in 2029 verbetering te kunnen bewerkstelligen in ons onderling vertrouwen en dat van het publiek. Hiermee wijken wij niet af van de voorgenomen wetswijziging, maar lopen wij er juist op vooruit.

Toezicht en sanctionering
De commissie constateert dat er een gat bestaat in het toezicht op de inhoud van (journalistieke) programma's en dat onduidelijk is wie kan ingrijpen wanneer de kernwaarden in het geding zijn. Wij delen die zorg. Wij zijn echter van mening dat de oplossing noch in de politieke sfeer, noch bij extra toezicht moet worden gezocht. Het nieuwe bestel biedt de kans om heldere verantwoordingslijnen te creëren, met voldoende gezag en doorzettingsmacht, zodat ingrijpen mogelijk is wanneer dat nodig is, bijvoorbeeld wanneer de Ombudsman een omroephuis zou aanspreken. Daarnaast zijn wij er voorstander van dat de positie van de Ombudsman versterkt wordt, zodat deze bij onvoldoende of uitblijven van ingrijpen het Commissariaat voor de Media kan verzoeken een sanctie op te leggen, als uiterste maatregel.

Werkcultuur en sociale veiligheid
De commissie benadrukt de noodzaak van verhoogde urgentie op het gebied van sociale veiligheid. Wij erkennen dat dit onderwerp onverminderd hoge prioriteit vraagt. Tegelijkertijd willen wij benadrukken dat er in de afgelopen periode substantiële stappen zijn gezet. De sociale veiligheid van medewerkers staat voor ons te allen tijde centraal.

Sinds het verschijnen van het rapport van de commissie-Van Rijn, inmiddels twee jaar geleden, is op dit terrein aanzienlijke voortgang geboekt. Gezamenlijk is een meerjarig plan van aanpak ontwikkeld en zijn concrete maatregelen vastgesteld en geïmplementeerd. In algemene zin constateren wij dat

deze maatregelen effect sorteren. Tegelijkertijd zijn wij ons ervan bewust dat een duurzame cultuuromslag tijd vergt en dat dit proces nog niet is voltooid. Ook nadat deze omslag is gerealiseerd, zal sociale veiligheid blijvende aandacht vereisen. Het betreft geen tijdelijk project, maar een structurele en permanente verantwoordelijkheid.

Prestaties en verantwoording
Het stemt ons positief dat de commissie constateert dat de NPO en het bestel als geheel in belangrijke mate hebben voldaan aan de prestatieafspraken. Tegelijkertijd nemen wij de observatie ter harte dat op onderdelen meer zelfkritiek en scherpte in de verantwoording gewenst is, en zullen onze manier van rapporteren op dit punt verder te verbeteren.

Aspirant-omroepen
De commissie heeft tevens de bijdrage van de twee aspirant-omroepen geëvalueerd. Wij hebben kennisgenomen van deze bevindingen.

Omroep Zwart heeft aangegeven een stevig intern gesprek te hebben gehad over de aanbevelingen van de commissie. De medewerkers en directie hebben deze laten bezinken en geven aan de conclusies en aanbevelingen te onderschrijven. Omroep Zwart zal met aanpassingen komen en hiermee aan de slag gaan. Dit zal de omroep voorleggen aan de eigen raad van toezicht.

Ongehoord Nederland! heeft zoals gezegd op meerdere punten bezwaren, niet alleen ten aanzien van de reflectie op de bijdrage van ON! maar ten aanzien van de evaluatie als geheel. Deze betreffen de samenstelling van de commissie, de door de commissie gevolgde procedure en het inhoudelijk oordeel van de commissie over de bijdrage van ON!. ON! aanvaardt daarmee niet de aanbevelingen en het oordeel van de commissie. ON! stelt dat zij juist is opgericht om programma's te maken precies op de manier die zij nu hanteert en wil hierin geen wijziging aan te brengen. ON! erkent wel dat er bij haar tekortkomingen waren in de eerste jaren na erkenning, maar acht de getroffen verbeteringen voldoende. ON! heeft ons verzocht haar afzonderlijke positie duidelijk te markeren in de vergaderstukken en heeft NPO tevens verzocht deze bezwaren kenbaar te maken als er een reactie op het rapport wordt gedeeld. Wij doen dat bij deze en sluiten de integrale reactie van ON! op het rapport bij als bijlage 1.

Het oordeel van de commissie en de opstelling van ON! dienaangaande heeft tot stevige discussie in onze groep geleid. Alle ledenomroepen van het BO behalve ON! accepteren en onderschrijven het oordeel en de bevindingen van de commissie, maar ON! doet dat niet. Alle ledenomroepen met uitzondering van ON! delen de zorgen die de commissie uitspreekt over betrouwbare journalistiek en hoe deze door het handelen van ON! onder druk staat voor de publieke omroep als geheel. Zij achten het van belang dat er maatregelen worden getroffen om de bevindingen te adresseren. De taakomroepen nemen vanwege hun positie in het bestel geen standpunt in t.a.v. ON!.

Over ON! schrijft de commissie in haar conclusies: "Op basis van publicaties en oordelen van de Ombudsman constateert de commissie dat de betrouwbaarheid van de informatievoorziening van ON!, en daarmee die van de publieke omroep als geheel, onder druk staat. Dat vindt de commissie ernstig. Het tast de wellicht belangrijkste kernwaarde, en daarmee de hoofdmissie, van de publieke omroep aan."[1] De omroepen vinden dit een groot risico, dat nog toeneemt doordat ON! aangeeft het oordeel niet te onderschrijven en geen (verdere) verbetering wenst aan te brengen. Zij benadrukken in dit verband dat het respecteren van de journalistieke code (en andere spelregels van het bestel) een essentiële voorwaarde is voor deelname aan het bestel. Zonder naleving daarvan kan van

[1] *Focus op de kernwaarden*, Evaluatie van de Nederlandse publieke omroep, pag. 78.

volwaardige inbedding binnen het bestel geen sprake zijn. Wij sluiten de reactie van de overige omroepverenigingen bij als bijlage 2.

De commissie baseert het oordeel over ON! onder meer op rapporten en publicatie van de Ombudsman, sancties en een besluit van het CvdM, sancties van de NPO, het besluit van de staatssecretaris op het verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning van ON! Uit de reactie van ON! blijkt echter dat zij (i) de legitimiteit van de commissie (p. 9), (ii) het belang van de publicaties en rapporten van de Ombudsman (p. 13 en verder), van de sancties en besluiten van de NPO en het CvdM en van de conclusie van de staatssecretaris dat ON! op momenten onvoldoende uitvoering heeft gegeven aan de vereiste bereidheid tot samenwerking en het belang voor haar beoordeling ontkent. Ook deze opstelling leidt tot “ernstige zorgen” voor de samenwerking bij de omroepen.

NPO heeft als koepelorganisatie de verantwoordelijkheid de samenwerking te bevorderen en te borgen. Op dit moment zien wij geen mogelijkheden om partijen tot elkaar te brengen. Er is een fundamenteel verschil van inzicht tussen ON! en de andere omroepen over de status, procedure, het oordeel en de aanbevelingen van de evaluatiecommissie. Daaraan liggen meer fundamentele verschillen van inzicht ten grondslag aangaande samenwerking, alsmede de journalistieke code en hoe deze dient te worden gehanteerd. ON! zegt en schrijft de instituties te respecteren en blijft in gesprek met NPO, het BO en CvO. Dit leidt evenwel niet tot een gewijzigde opstelling of handelen van ON! hetgeen ON! motiveert vanuit de missie die de omroep zichzelf heeft gesteld[2]. Dit maakt dat er geen eenheid ontstaat. Deze verschillen zijn zoals het er nu naar uit ziet, onoverbrugbaar en vormen een groot obstakel bij de voorgenomen bestelhervorming en de daarin voorziene vorming van omroephuizen. Dat is reeds eerder gebleken en ook voor de buitenwereld zichtbaar geworden via berichtgeving in de media – de verschillende reacties op dit rapport illustreren dat nogmaals.

Eendracht
De oproep van de evaluatiecommissie is om te komen tot eendracht binnen het bestel. Dit is een opgave die wij serieus nemen. Het nieuwe bestel biedt daarvoor het fundament: een structuur waarin samenwerking niet ondanks de inrichting tot stand moet komen, maar erdoor wordt mogelijk gemaakt. Dat is wat wij willen. Een publieke omroep die vanuit één gedeelde opdracht opereert, in constructieve samenwerking en zonder onderlinge concurrentie. Wij zien de aanbevelingen van de evaluatiecommissie als een uitnodiging om de volgende stappen te zetten naar een publieke omroep die zijn democratische rol ook in de toekomst ten volle kan vervullen.

Gezien de reactie van ON! op het rapport en de afwijkende positie die de omroep inneemt, moeten wij evenwel constateren dat de eendracht niet tot stand kan worden gebracht met de gehele groep. De afwijkende opstelling van ON! is navolgbaar vanuit de wijze waarop de omroep haar missie opvat en de wijze waarop zij hieraan invulling wil geven (zie de motivatie in bijlage 1); deze opstelling leidt op dit moment echter tot grote verschillen van inzicht tussen ON! en de andere ledenomroepen. Dit tekent zich ook af bij de vorming van omroephuizen, waarbij alle omroepen een samenwerkingsverband hebben kunnen vinden, met uitzondering van ON!.

Aanbevelingen
Als NPO blijven wij met alle omroepen, incl. ON!, in gesprek over hoe wij vanaf hier verder moeten gaan. Dit betreft onder meer, maar niet uitsluitend, de verdere acties naar aanleiding van dit rapport, de werkwijze aangaande de journalistieke code en de bestelwijziging.

[2] Brief aan OCW van ON!, bijlage 1, pag 14.

In de bijlage doen wij een voorstel per aanbeveling van hoe wij hiermee willen omgaan. Wij zullen hier in gezamenlijkheid nadere invulling aan geven.

Onze reactie is besproken met de Centrale Ondernemingsraad van de NPO en de Ondernemingsraad van de NPO organisatie voor die zaken die de NPO- organisatie betreffen. Hun adviezen zijn verwerkt in bovenstaande. Wij vragen uw goedkeuring voor onze conclusies en onze voorgenomen acties. Tevens verzoeken wij u onze bevindingen en voornemens te delen met de Minister van OCW, indien gewenst voorzien van uw eigen appreciatie.

Met vriendelijke groet,
Jet de Ranitz (NPO) en Lonneke van der Zee (CvO)

BIJLAGE

Aanbevelingen Evaluatiecommissie NPO – gegroepeerd, voorzien van actie voorstel.[3]

1. Kernwaarden en Strategie

- Focus structureel op de kernwaarden: kwaliteit & betrouwbaarheid, pluriformiteit, onafhankelijkheid, toegankelijkheid. Doe dit eendrachtig en vanuit één definitie.
- Voeg bescherming van de rechtsstaat en sociale cohesie toe als kernwaarden.
- Vertaal kernwaarden naar concrete en meetbare doelen.
- Zorg dat kernwaarden eenduidig doorwerken in sturing, uitvoering en verantwoording.
- Ontwikkel een expliciete strategie voor het borgen van kernwaarden.
- Maak spanningen tussen kernwaarden expliciet en bespreekbaar.

Actie:

- Opnemen in strategische documenten (zoals CBP, Aanbodplan, jaarplan en verantwoording).
- Binnen NPO Organisatie verbinden met het NPO Kompas.

2. Verantwoording en Transparantie

- Verbeter verantwoording met relevante indicatoren (kwalitatief en kwantitatief).
- Vul publieksmetingen aan met peer review en expertbeoordelingen.
- Geef inzicht in waarborgen, processen en incidenten rond kernwaarden.
- Maak rapportages kernachtiger en beter gekoppeld aan publieke waarden.
- Wees kritischer en transparanter in zelfevaluaties.

Actie:

- Voorstel doen voor nieuwe verantwoordingsystematiek passend bij nieuwe bestel: minder indicatoren die meer zeggen.
- Peer review doen we al via EBU (laatstelijk 2024), maar moeten we meer zichtbaar maken. Ook de evaluatiecommissie is een vorm van expert beoordeling en vindt elke vijf jaar plaats.

3. Uitdragen van de Publieke Omroep

- Draag kernwaarden actief uit naar samenleving.
- Maak zichtbaar hoe betrouwbaarheid en kwaliteit geborgd worden.
- Positioneer de publieke omroep als pijler van de democratische rechtsstaat.
- Laat alle partijen gezamenlijk de waarde van de publieke omroep uitdragen.

Actie:

- CBP moet inhoudelijk richtsnoer zijn voor deze boodschap, buiten en binnen.
- Plan/framework ontwikkelen om de kernwaarden te operationaliseren en uit te dragen.

4. Bestel en Governance

- Vereenvoudig de structuur van het bestel.
- Zorg voor slagvaardige governance met heldere mandaten.
- Verduidelijk rolverdeling tussen NPO en omroepen.
- Maak programmeerproces transparanter.
- Introduceer meer langetermijnplanning in programmering.
- Ontwikkel gezamenlijke strategie voor digitalisering en distributie.
- Bewaar balans tussen overzichtelijkheid en verscheidenheid.

[3] Ongehoord Nederland! onderschrijft deze aanbevelingen en conclusies expliciet niet en heeft ons gevraagd dit duidelijk te vermelden.

Actie:
- Aanbevelingen aangaande het bestel en de wet zijn aan de Minister van OCW.
- Zelf kunnen wij dit vertalen in het CBP, het Aanbodplan als het om strategie gaat.
- Implementatie nieuwe Gedragscode (geactualiseerd in mei 2026).
- Uitwerking nieuwe wetgeving in statuten en reglementen van NPO en omroephuizen en samenwerkingsdocumenten, zoals het Coördinatiereglement.
- Gezamenlijke strategie voor Digitalisering en distributie (binnen kader CBP); zie ook punt 8.

5. Toezicht en Sancties
- Stel een onafhankelijke toezichthouder aan met inhoudelijke bevoegdheden.
- Geef toezichthouder sanctiebevoegdheid (lichte tot zware sancties).
- Hevel zwaarste sanctie over van minister naar toezichthouder.
- Ontwikkel helder sanctiebeleid.
- Voer verplichte correctierubriek in.
- Versterk onafhankelijkheid van toezicht.

Actie:
- Aanbevelingen aangaande het bestel en de wet zijn aan de Minister van OCW.
- Zienswijze CvO en NPO: versterk de positie van de Ombudsman en geef de Ombudsman het recht om het Commissariaat voor de Media te vragen een sanctie op te leggen bij het uitblijven gewenste verbetering.

6. Werkcultuur en Samenwerking
- Pak sociale onveiligheid met hoge urgentie aan.
- Investeer structureel in een sociaal veilige cultuur.
- Zorg voor eendracht en gezamenlijke verantwoordelijkheid.
- Stimuleer samenwerking boven individuele belangen.
- Respecteer het gezag van de toezichthouder.

Actie:
- Reeds ingezette maatregelen volhouden en afspraken nakomen.
- Binnen NPO Organisatie: uitwerking geven aan protocol hoe te handelen bij incidenten ().
- Goede voorbeeld aan de top: als wij beter samenwerken, gaat de rest het voorbeeld volgen.
- Duidelijke route voor onderaannemers (makers en anderen die niet in loondienst zijn).

7. Inhoudelijke Opdracht en Verbinding
- Laat publieke omroep actief bijdragen aan sociale cohesie in de samenleving.
- Behoud sport en amusement vanwege verbindende werking.
- Stimuleer omroepen om andere perspectieven te tonen.
- Verbeter meting van effecten zoals doorkijkgedrag.

Actie:
- Opnemen in CBP, Aanbodplan en Mediajaarplan.
- Rol verenigingen en maatschappelijke verankering borgen in het nieuwe bestel.

8. Digitalisering en Toekomstbestendigheid
- Versterk digitale strategie en positie t.o.v. Big Tech.
- Zorg voor meer gezamenlijke digitale infrastructuur.
- Blijf investeren in innovatie en bereik van jongere doelgroepen.

Actie:

- Opnemen in CBP, Aanbodplan, Mediajaarplan.
- Gezamenlijke strategie ontwikkelen en uitvoeren digitalisering & distributie, die bijdraagt aan de transformatie bij NPO en omroepen (straks omroephuizen).
- Ontwikkel een overkoepelende innovatie-agenda voor digitalisering, distributie en media.
- Prominentie vraagstuk als oplossing bepleiten bij de Minister van OCW en politieke partijen.

<u>9. Aanbevelingen voor Aspirant Omroepen</u>

- Borg naleving journalistieke normen en onafhankelijkheid.
- Voor ON!: verbeter journalistieke kwaliteit en naleving van de Code.
- Voor ON!: voorkom belangenverstrengeling.
- Voor Omroep ZWART: breng meer strategische focus en duidelijke profilering aan.

Actie:

- Specifieke aanbevelingen zijn aan de aspirant omroepen zelf om opvolging aan te geven.
    - ON! heeft duidelijk aangegeven de conclusies en aanbevelingen niet te onderschrijven en hieraan geen invulling te willen geven.
    - Omroep Zwart zal een plan maken en dit o.a. voorleggen aan de RvT van de omroep.
- Borgen van omroepbrede afspraken zoals de (naleving van de) journalistieke code en daarover in gesprek blijven met alle omroepen (en straks omroephuizen).